

Nuosmukis ir socialinis dialogas bankininkystės sektoriuje. Europos perspektyva

Santrauka

Ižanga

Didžiausios per pastaruosius 70 metų ekonominės krizės centre – pasaulinė bankininkystės sistema. Krizė skaudžiai palietė šį sektorių, kuriame jau 30 metų vyko reikšmingi pokyčiai. Pasaulinės ekonomikos struktūriniai pokyčiai, kuriuos lėmė globalizacijos procesai ir technologijų plėtra, pakeitė bankininkystės sistemą visame pasaulyje. Be šių pasaulinių įvykių Europos bankininkystės sektorius patyrė dar ir Europos integracijos proceso ir Europos bendrosios rinkos kūrimo iššūkius. Europos bankai keitė savo strategijas, kad galėtų konkuruoti didesnėje rinkoje; bankininkystės sektoriuje vyko reikšmingi bankų susijungimai ir įsigijimai; bankai įvairino savo produktus ir stengėsi pasinaudoti technologijos naujovėmis. Bankininkystės sektoriaus evoliucija lėmė prieštaringas užimtumo tendencijas. Nuo 2004 m. iki 2008 m. užimtumas didėjo vidutiniškai 6,5 procentais. Tačiau užimtumui reikšmingai didėjant kai kuriose naujosiose valstybėse narėse (ypač Bulgarijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Rumunijoje), kitose šalyse darbo vietų skaičius kredito įstaigose mažėjo, pavyzdžiui, tuo laikotarpiu Vokietijos bankininkystės sektoriuje darbo neteko 26 000 darbuotojų. Nuo 2008 m. ekonominės krizės padariniai Europos šalių bankininkystės sektoriuose buvo nevienareikšmiški.

Politikos aplinkybės

Nors krizės padariniai devyniose ataskaitoje analizuojamose ES valstybėse narėse (Estijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Italijoje, Nyderlanduose, Ispanijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje) buvo skirtingi, tų šalių vyriausybių veiksmai buvo gana panašūs. Visos vyriausybės stengėsi stiprinti vartotojų ir investuotojų pasitikėjimą ir užtikrinti likvidumą garantiniais fondais bei kreditais bankams priimtinomis sąlygomis. Labiausia krizės paliestų šalių, pavyzdžiui, Vengrijoje ir Jungtinėje Karalystėje ir tam tikrų bankų

atžvilgiu Nyderlanduose vyriausybės taikė gelbėjimo priemones, perimdamos visų arba dalies bankų kontrolę.

Per ateinančius kelerius metus galima tikėtis, kad pastaruosius du dešimtmečius vykusios tendencijos išliks, ypač tendencijos, susijusios su tolesniais susijungimais ir įsigijimais, restruktūrizacijos procesais pažengusios ekonomikos šalyse ir plėtra Rytų Europoje. Bet Tarptautinis valiutų fondas (TVF) nurodo, kad po „Lehman Brothers“ žlugimo ir prasidėjusios finansų krizės vėliau atsiradęs nacionalinių obligacijų rinkos nepastovumas aiškiai atskleidė Europos bankininkystės sektoriaus silpnąsias vietas. Valstybinio ir finansų sektoriaus rizikingumo vertinimas, ypač euro zonoje, labai glaudžiai siejamas su bankų turimais vyriausybės vertybiniais popieriais ir veikia tam tikrų institucijų galimybes pasinaudoti tarpbankinėmis paskolomis. Tokie veiksniai didina susirūpinimą dėl kreditų krizės. Atlikus Europos bankų atsparumo testus, galima matyti kai kuriuos galimų intervencijų orientyrus. TVF ir Europos bankininkystės forumo (EBF) nuomone, kitas šio sektoriaus stiprinimo žingsnis turėtų būti silpnų bankų restruktūrizacija ir kapitalizacija ir pasitikėjimo visa sistema atkūrimas.

Pagrindinės išvados

Atrodo, kad pelningumo ir užimtumo atžvilgiu krizė ypač paveikė Vengrijos ir Jungtinės Karalystės bankininkystės sektorius. Daugumoje analizuotų šalių poveikis buvo vidutiniškas. Estijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje, krizės poveikis buvo skirtingas ir priklausė nuo atskirų bankų ypatybių. Šiose šalyse pelno ir užimtumo sumažėjimą bei portfelio kokybės suprastėjimą patyrė tik kai kurie bankai, o kai kurių bankų krizė išvis reikšmingiau nepalietė. Švedijoje ekonomika smuko labai staigiai;

tai sukėlė ūkio recesiją, bet Švedijos bankai didelius su paskolomis susijusius nuostolius patyrė užsienio šalyse, kuriose jie veikė. „Swedbank“ ir SEB bankai labiausia nukentėjo nuo itin didelio ekonomikos nuosmukio Baltijos valstybėse. Italijos ir Ispanijos bankininkystės sektorius finansų krizės poveikio beveik nepajuto.

Sektoriaus ir bendrovių dialogas pasirodė labai naudingas sprendžiant krizės sukeltus profesinių sąjungų ir darbdavių santykių sunkumus. Sprendimai dėl pokyčių dažniausiai buvo priimami kolektyvinėmis derybomis sektoriaus ir bendrovių lygmeniu. Pagrindinės sprendžiamos problemos – darbo vietų išsaugojimas, restruktūrizacijos procesų poveikis užimtumui ir darbo sąnaudų mažinimas. Daugeliu atvejų vadovybės sąnaudų mažinimo strategija rėmėsi darbo intensyvinimu ir darbo užmokesčio mažinimu. Tokios tendencijos pakeitė tradicinį suvokimą, kad šiame sektoriuje mokamas geras atlyginimas ir užtikrinamos geros darbo sąlygos.

Nors kolektyvinės derybos tapo daug sunkesnės, akivaizdu, kad jos išlieka svarbiu veiksmu, reguliuojant krizės socialinius padarinius. Kai kuriais atvejais pasirodė įmanoma į derybas įvesti naujovių, pavyzdžiui, Vokietijoje sektoriaus kolektyvinėse derybose atsirado, nors ir netiesiogiai, poreikis svarstyti produktų pardavimo ir klientų konsultavimo tam tikrų aspektų reguliavimo klausimą. Atrodo, kad gana veiksmingas kolektyvinių derybų modelis yra toks, kuriame koordinuojamas sektoriaus ir decentralizuotas lygmuo (egzistuojantis Prancūzijoje, Italijoje, Ispanijoje ir Švedijoje; tam tikru mastu Vokietijoje ir Nyderlanduose).

Gamybiniai santykiai

Krizė neturėjo jokio esminio kokybinio poveikio gamybiniam santykiams, nes jų struktūra ir mechanizmai iš esmės liko nepakitę. Sektoriaus ir bendrovių dialogas pasirodė esąs naudingas sprendžiant krizės sukeltus sunkumus. Įdomu pastebėti, kad Vengrijoje ir Jungtinėje Karalystėje gamybinių santykių reikšmė bendrovių lygmeniu pastaraisiais metais labai išaugo.

Nacionalinėms sistemoms įtaką daro didėjanti konkurencija tarp profesinių sąjungų. Dėl ribotų išteklių ir sumažėjusios manevravimo erdvės profesinės sąjungos pradėjo reaguoti skirtingai. Pavyzdžiui, susitarimus pasirašo tik kai kurios profesinės sąjungos, ir dažnai galbūt tik tos, kurios atstovauja darbuotojų mažumai. Tokie atskirų susitarimų atvejai byloja apie tai, kad nepakankamai reguliuojamas kolektyvinėse derybose dalyvaujančių atstovų vertinimas.

Kita svarbi gamybinių santykių tendencija bendrovių lygmeniu – centralizacijos procesas. Pagrindinis gamybinių santykių centralizavimo tikslas – taupyti laiką bei sąnaudas ir taip didinti našumą. Tačiau šie tikslai gali nesiderinti su nusistovėjusiomis profesinių sąjungų formomis ir demokratija pramonėje. Pavyzdžiui, profesinių sąjungų vietos padaliniai skundžiasi, kad darbuotojų atstovams vis dažniau ir dažniau nesuteikiama bendrovės lygmens informacija ir nesudaroma galimybė dalyvauti konsultacijoje.

Europos lygmeniu gamybiniai santykiai nevaicino reikšmingo vaidmens sprendžiant krizės padarinius sektoriuje ar bendrovėse. Vienas iš svarbiausių iššūkių gamybiniam santykiams ateityje – būtinybė geriau reguliuoti pertvarkos procesus Europos lygmeniu. Kadangi tikėtina, kad pertvarkos procesai nenutrūks ir vyks toliau, ypač didelėse bankų grupėse, būtina toliau plėtoti informacinius ir konsultacinius procesus Europos lygmeniu.

Tačiau tikrasis iššūkis ateityje – sukurti ir įgyvendinti iniciatyvias strategijas, kurios numato pokyčius ir padeda jiems pasirengti. Šiuo atžvilgiu naudinga priemonė galėtų tapti tarptautiniai pagrindų susitarimai. Kadangi dideli bankai turi ir vykdo tarptautines žmogiškųjų išteklių ir verslo strategijas, gali rasti vis daugiau bendrovių, kurios bus suinteresuotos kurti struktūras tarptautiniam dialogui, kuris padėtų vykdyti tarptautinę politiką, pavyzdžiui, tokiose srityse kaip įvairovės valdymas, įgūdžių ugdymas ir veiklos rezultatų vertinimas.

Papildoma informacija

Ataskaita „*Recession and social dialogue in the banking sector: a European perspective*“ („Nuosmukis ir socialinis dialogas bankininkystės sektoriuje. Europos perspektyva“) paskelbtas adresu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1161.htm>

Daugiau informacijos kreipkitės į tyrimų pareigūną Carlos Vacas Soriano cva@eurofound.europa.eu